

O'ZBEKISTONDA MOLİYAVIY MOBIL ILOVALAR: TALABALAR UCHUN TAHLIL VA TAVSIYALAR

Foziljonova Niholaxon Fayoz qizi

*Namangan davlat universiteti, Iqtisodiyot fakulteti,
Moliya sohasida boshqaruv yo'nalishi 2-bosqich talabasi*

Annotatsiya. Ushbu maqolada O'zbekistonda moliyaviy mobil ilovalarning talabalar hayotidagi o'rni tahlil qilinadi. So'nggi yillarda raqamli to'lov xizmatlarining rivojlanishi kontrakt, yotoqxona, kommunal va boshqa xarajatlarni amalga oshirishda sezilarli yengillik yaratdi. Tadqiqot davomida Payme, Click, Paynet va Zoomrad kabi ilovalarning imkoniyatlari, afzalliklari va mavjud kamchiliklari o'rganildi hamda ularning talabalar tomonidan qo'llanilishi tahlil qilindi. Natijalarga ko'ra, ushbu ilovalar nafaqat moliyaviy operatsiyalarni tezkor amalga oshirishga, balki talabalar moliyaviy savodxonligini oshirishga ham xizmat qilmoqda. Shu bilan birga, xizmatlar barqarorligi va komissiya stavkalari borasida takomillashtirishga ehtiyoj mavjud.

Abstract. This article explores the role of financial mobile applications in the lives of students in Uzbekistan. In recent years, the development of digital payment services has significantly simplified the payment of tuition fees, dormitory rents, utility bills, and other expenses. The study analyzes the features, advantages, and limitations of applications such as Payme, Click, Paynet, and Zoomrad, along with their usage among students. The findings indicate that these applications not only enable faster financial transactions but also contribute to enhancing students' financial literacy. However, improvements in service stability and transparency of commission policies remain necessary.

Аннотация. В данной статье рассматривается роль финансовых мобильных приложений в жизни студентов Узбекистана. В последние годы развитие цифровых платёжных сервисов значительно упростило оплату контрактов, общежитий, коммунальных и других расходов. В ходе исследования были проанализированы возможности, преимущества и недостатки таких приложений, как Payme, Click, Paynet и Zoomrad, а также особенности их использования студентами. Результаты показывают, что эти приложения не только способствуют быстрому осуществлению финансовых операций, но и повышают финансовую грамотность студентов. Вместе с тем отмечается необходимость дальнейшего совершенствования стабильности сервисов и прозрачности комиссий.

Kalit so'zlar: moliyaviy texnologiyalar, mobil ilovalar, talabalar, raqamli to'lovlar, O'zbekiston.

Kirish. So‘nggi yillarda raqamli texnologiyalar hayotimizning ajralmas qismiga aylanib bormoqda. Xususan, moliyaviy texnologiyalar sohasida yuz bergan innovatsiyalar nafaqat korporativ mijozlar, balki talabalar kabi yosh foydalanuvchilar uchun ham yangi imkoniyatlar yaratmoqda. Mobil ilovalar orqali amalga oshirilayotgan to‘lovlar, pul o‘tkazmalari va byudjetni boshqarish kabi xizmatlar o‘quvchi-yoshlar uchun kundalik ehtiyojga aylangan. O‘zbekistonda ham bu jarayon faol kechmoqda. Payme, Click, Paynet, Uzum Bank kabi mahalliy ilovalar keng ommalashib, kontrakt to‘lovlari, yotoqxona ijarasi, kommunal xizmatlar va boshqa turdagi moliyaviy operatsiyalarni amalga oshirishda asosiy vositaga aylanmoqda. Ularning yordamida talabalar nafaqat vaqt va kuch tejashmoqda, balki moliyaviy savodxonlikni oshirish imkoniyatiga ham ega bo‘lmoqda. Shu bois, ushbu maqolada O‘zbekiston talabalari orasida keng tarqalgan moliyaviy mobil ilovalar o‘rganiladi. Tadqiqotda bu ilovalarning funksional imkoniyatlari, ularning afzallik va cheklovlari tahlil qilinadi hamda talabalarining moliyaviy boshqaruv ko‘nikmalarini rivojlantirishga oid amaliy tavsiyalar ishlab chiqiladi.

Metodologiya. Ushbu maqola sifat jihatidan tahliliy yondashuvga asoslanadi. Asosiy e‘tibor talabalarining moliyaviy hayotida keng qo‘llanilayotgan mobil ilovalarni o‘rganishga qaratildi. Maqola yozishda O‘zbekistondagi mavjud moliyaviy texnologiyalar bozori, talabalarining kundalik to‘lov amaliyotlari va ularning raqamli vositalardan foydalanish odatlari haqidagi ikkilamchi ma’lumotlar tahlil qilindi. Shuningdek, talabalarining Payme, Click, Paynet, Uzum Bank, Zoomrad kabi keng tarqalgan ilovalardan foydalanish tajribasi ham inobatga olindi. Bu jarayonda asosiy manba sifatida ochiq statistik ma’lumotlar, internet resurslari va foydalanuvchilarning shaxsiy kuzatuvlari tahlil qilindi. Tahlil davomida ilovalarning funksional imkoniyatlari, foydalanuvchilar uchun yaratgan qulayliklari va mavjud kamchiliklari aniqlanib, ularning talabalarining moliyaviy boshqaruviga ta’siri baholandi. Tadqiqot natijalari asosida amaliy tavsiyalar shakllantirildi.

Natijalar va tahlil. O‘zbekiston moliyaviy texnologiyalar bozori keyingi yillarda jadal rivojlanib, talabalar hayotida ham o‘ziga xos o‘rin egalladi. Xususan, kontrakt to‘lovlari, yotoqxona ijara to‘lovlari, kommunal xizmatlar va kundalik xarajatlar uchun raqamli to‘lov tizimlaridan foydalanish odatiy holga aylangan. So‘nggi yillarda Payme, Click, Paynet va nisbatan yangi xizmat — Zoomrad talabalarining eng ko‘p murojaat qiladigan ilovalariga aylangan. Payme O‘zbekiston bozorida yetakchi o‘rin egallab, 2024-yil holatiga ko‘ra 5 milliondan ortiq faol foydalanuvchiga ega. Payme orqali har kuni minglab talabalar o‘z kontrakt to‘lovlarini amalga oshirmoqda. Ilova interfeysining qulayligi, turli bank kartalari bilan integratsiyasi va xizmat haqlarining nisbatan pastligi uni talabalar orasida eng ommabop tanlovga aylantirgan. Biroq, u ayrim hollarda yuklanish tezligining sekinlashuvi va xizmat haqi o‘zgarishlari bilan bog‘liq noroziliklarga ham sabab bo‘layotganini ta’kidlash lozim. Click ham Payme

bilan bir qatorda eng ko‘p ishlatiladigan xizmatlardan biri bo‘lib, 2024-yil yakunlariga ko‘ra foydalanuvchilari soni 6 milliondan oshgan. Ayniqsa, mobil versiyaning soddaligi va davlat xizmatlari bilan keng integratsiyasi talabalarning diqqatini tortadi. Talabalar yotoqxona to‘lovlari va hujjat topshirish jarayonlarida Click orqali tezkor to‘lovlarni amalga oshirishadi. Ammo ba’zida texnik xizmat ko‘rsatishda yuzaga keladigan uzilishlar va tranzaksiyalarni bekor qilishdagi qiyinchiliklar foydalanuvchilar uchun muammo bo‘lib qolmoqda. Paynet esa ko‘plab talabalarning dastlabki tanlovlaridan biri bo‘lgan. U orqali hatto bank kartasiga ega bo‘lmagan talabalar ham to‘lovlarni amalga oshira oladi. Paynet punktlari hali ham ko‘plab hududlarda mavjud bo‘lsa-da, raqamli ilovalarning ommalashishi sababli uning auditoriyasi biroz qisqargan. Talabalar uni asosan naqd pul bilan ishlash imkoniyati va komissiya stavkalarining aniq ko‘rsatilgani uchun qadrlashadi. Yana bir e’tiborga molik xizmat bu — Zoomrad. U asosan O‘zbekiston universitetlari bilan hamkorlik qilgani uchun kontrakt va boshqa talaba to‘lovlarini amalga oshirishda qulay platforma sifatida tanilgan. Zoomrad foydalanuvchilarga jarayonlarni soddalashtirish va aniq ma’lumotlar bilan ishlash imkonini beradi. Biroq uni hali barcha talabalar ham yaxshi bilishmaydi, shuningdek, ilovaning faqat ayrim talabalarning ishlatishi uning, hali keng tarqalmaganidan dalolat beradi. Umuman olganda, talabalar ushbu ilovalarni o‘z ehtiyojlariga qarab tanlashmoqda. Ba’zilar uchun to‘lov tezligi muhim bo‘lsa, boshqalari xizmat haqqi va interfeys qulayligiga katta e’tibor qaratishmoqda. Moliyaviy mobil ilovalarning rivojlanishi talabalar hayotini ancha yengillashtirgan bo‘lsa-da, ularni yanada takomillashtirish uchun xizmatlar barqarorligini oshirish va komissiya siyosatini yanada shaffof qilish muhim bo‘lib qolmoqda. Quyida esa, mobil ilovalar tahlilini qisqacha, jadval ko‘rinishida ko‘rish mumkin.

No	Ilova nomi	Asosiy funksiyalari	Afzalliklari	Kamchiliklari
1	Payme	To‘lovlar, pul o‘tkazmalari, kontrakt va kommunal xizmatlar to‘lovi	Qulay interfeys, tezkor to‘lovlar, bir nechta bank kartalari integratsiyasi	Past internet tezligida sekinlashish, ayrim xizmatlar uchun komissiyalar
2	Click	To‘lovlar, davlat xizmatlari uchun to‘lovlar, kommunal xizmatlar	Keng xizmat turlari, barqaror ishlash, bir nechta karta ulash imkoniyati	Interfeys biroz murakkab, texnik uzilishlar paydo bo‘lishi mumkin
3	Paynet	Mikroto‘lovlar, naqd pul asosida to‘lovlar	Naqd pul bilan ishlash qulayligi, keng	Mobil ilovaning imkoniyatlari cheklangan

			punktlar tarmog‘i	
4	Zoomrad	Universitet kontrakt to‘lovlari, xalqaro to‘lovlar	Valyuta konvertatsiyasi avtomatik, ishonchli xavfsizlik tizimi	Hali barcha universitetlarda ommalashmagan, ba’zi to‘lovlarda yuqoriroq komissiyalar

Xulosa. O‘zbekistonda moliyaviy texnologiyalar bozori izchil rivojlanib, talabalar hayotida ham alohida o‘rin egalladi. Payme, Click, Paynet va Zoomrad kabi ilovalar kontrakt to‘lovlari, yotoqxonalar ijarasi, kommunal xizmatlar hamda boshqa kundalik moliyaviy operatsiyalarni oson va tezkor amalga oshirish imkonini bermoqda. Ularning qulay interfeysi, keng imkoniyatlari va bank tizimlari bilan integratsiyasi talabalarning moliyaviy jarayonlarini soddalashtirishga katta hissa qo‘shmoqda. Shu bilan birga, ushbu ilovalarning ayrim texnik kamchiliklari, xizmat haqi o‘zgarishi va barqarorlik muammolari ularni yanada takomillashtirish zarurligini ko‘rsatadi. Kelgusida moliyaviy texnologiyalar kompaniyalari xizmat sifatini oshirish, talabalarga mo‘ljallangan maxsus tarif va chegirmalarni joriy etish, shuningdek, ilovalarning barqarorligini ta‘minlashga e‘tibor qaratishlari foydalidir. Bu nafaqat talabalarning to‘lov jarayonlarini yengillashtiradi, balki ularning moliyaviy savodxonligini oshirishga ham xizmat qiladi. Ayni paytda talabalar ham ilovalardan foydalanishda xizmat haqlarini solishtirish, eng qulay va ishonchli platformalarni tanlash, texnik uzilishlar yuz bergan hollarda esa muqobil xizmatlardan foydalanishga tayyor turishlari maqsadga muvofiqdir. Umuman olganda, raqamli moliyaviy xizmatlarning yanada rivojlanishi talabalarning kundalik moliyaviy faoliyatini sezilarli darajada yengillashtiribgina qolmay, balki butun jamiyat uchun ham keng imkoniyatlar yaratishi kutilmoqda.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR:

1. Karimov, A. (2023). O‘zbekistonda moliyaviy texnologiyalar rivoji va raqamli to‘lov tizimlari. Toshkent: Iqtisodiyot va moliya nashriyoti.
2. Akhmedova, Z., & Rasulov, B. (2022). Digital payment systems and their impact on student life in Uzbekistan. Journal of Financial Innovations, 5(3), 45-57.
3. Click. (2024). Rasmiy veb-sayt. <https://click.uz>
4. Payme. (2024). Rasmiy veb-sayt. <https://payme.uz>
5. Paynet. (2023). Rasmiy veb-sayt. <https://paynet.uz>
6. Zoomrad. (2024). O‘zbekiston oliy o‘quv yurtlari bilan hamkorlik. <https://zoomrad.uz>
7. World Bank. (2023). Digital financial services in Central Asia: Trends and challenges. Washington, DC: World Bank Group.
8. OECD. (2022). Students and Digital Financial Literacy: A Global Perspective. OECD Publishing.
9. Shukurov, D., & Ismoilov, H. (2021). Talabalarning moliyaviy savodxonligini oshirishda mobil ilovalarning o‘rni. O‘zbekiston iqtisodiyoti va moliyasi, 9(2), 112-119.
10. Statistika agentligi huzuridagi Davlat xizmatlari agentligi (2024). O‘zbekiston raqamli xizmatlar bozorining rivojlanishi. <https://stat.uz>